

Використання фінансових ресурсів банківськими установами: проблеми ефективності та пріоритетні напрями підвищення

Проаналізовано способи використання фінансових ресурсів банками. Акцентовано увагу на раціональному розміщенні та використанні фінансових ресурсів у частині проведення активних операцій. Проаналізовано структуру банківських ресурсів та розглянуто напрями підвищення ефективності їх використання.

Ключові слова: активні операції, кредитні операції, фінансові ресурси, кредитний портфель, банківські установи.

В.И. ДРОГОРУБ,

соискатель кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования, Тернопольский национальный экономический университет

Использование финансовых ресурсов банковскими учреждениями: проблемы эффективности и приоритетные направления повышения

Проанализированы способы использования финансовых ресурсов банками. Акцентировано внимание на рациональном размещении и использовании финансовых ресурсов в части проведения активных операций. Проанализирована структура банковских ресурсов и рассмотрены направления повышения эффективности их использования.

Ключевые слова: активные операции, кредитные операции, финансовые ресурсы, кредитный портфель, банковские учреждения.

I.V. DROHORUB,

Researcher of the Department of Finance economic entities and insurance, Ternopil National Economic University,

The use of financial resources banking institutions: efficiency problems and priorities ways to increase

It was analyzed ways of using financial resources by banks. Attention is accented on the rational placing and use of financial resources in the part of carrying out active operations. It was analyzed structure of bank resources and considered ways to increase efficiency of using them.

Keywords: active operations, credit operations, financial resources, credit portfolio, banking institutions.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції вітчизняної економіки до Європейського співтовариства банківська система України повинна орієнтувати свою діяльність на збільшення та раціональне використання фінансових ресурсів. Основним завданням, яке стоїть перед банківськими установами сьогодні, є пошук найефективніших шляхів розміщення ресурсів для отримання прибутку, вирішення якого, особливо в умовах глобальної фінансової нестабільності, є проблематичним. Існує чимало наукових розробок присвячених питанням використання фінансових ресурсів банківських установ та пошуку шляхів їх оптимізації. Однак часта мінливість економічного середовища, в якому їм доводиться працювати, сприяє виникненню нових перешкод, що стоять на шляху ефективного розміщення ресурсів. Відтак, при пошуку пріоритетних напрямів використання банківських фінансових ресурсів доцільно враховувати особливості економічної ситуації. Тому цим установам важливо застосовувати на практиці дієві важелі та інструменти щодо вдосконалення напрямів використання банківських фінансових ресурсів, котрі пристосовані до специфіки функціонування економічного середовища. Відтак виникає потреба детальнішого вивчення проблем ефективного використання фінансових ресурсів банків. Важливо чітко визначити куди саме потрібно спрямовувати наявні ресурси, що допоможе банкірам на практиці раціонально їх розміщувати для отримання очікуваних фінансових результатів. Сьогодні необхідний багато в чому принципово новий підхід до теоретичного і методологічного обґрунтування механізму використання фінансових

ресурсів в умовах ринку, коли держава зацікавлена у розвитку банківського бізнесу, зростанні фінансової віддачі вкладеного капіталу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Чимало економістів у своїх дослідженнях приділяють увагу проблемним питанням мобілізації та використання фінансових ресурсів банківськими установами. Досить багато наукових праць присвячено аналізу цих коштів та способів їх ефективного розміщення, зокрема таких вчених, як А. Бондаренко, О. Васюренко, А. Гальчинський, О. Дзюблюк, М. Крупка, А. Мороз тощо. Однак більшість проблем, пов'язаних з пошуком пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів банківських установ, залишаються невирішеними і потребують поглибленого наукового аналізу та визначення шляхів удосконалення. На жаль, затягнувся, насамперед з об'єктивних причин, період вироблення власної вітчизняної практики керування фінансовими ресурсами в нових економічних умовах: до «вживання» рекомендуються або досвід західноєвропейських країни, або, навпаки, той, що відображає минулу малопристосовану до сучасних умов практику.

Метою статті є аналіз та оцінка використання фінансових ресурсів банківськими установами, дослідження їх структурних елементів, виокремлення проблемних питань та пріоритетних напрямів їх розміщення та підвищення ефективності використання для стабільної діяльності банківських установ.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з великою практичною значущістю питань ефективної роботи банку посилюється актуальність вивчення і розробки нових підходів до вико-

ристання фінансових ресурсів банківської установи. Проблеми, що стосуються ризиковості проведення банківських операцій, не є повною мірою вирішеними, особливо в специфічних умовах функціонування вітчизняної економіки. Ці питання стають пріоритетними як в теоретичному плані, так і в практичній діяльності сучасних банківських установ. В теперішній час така ситуація спостерігається в Україні при економічній та політичній нестабільності, коли банківський сектор зазнав чималих втрат капіталу. Відтак, банківські установи повинні зорієнтувати свою діяльність на пошуку джерел формування та пріоритетних напрямків використання своїх ресурсів.

На нашу думку, досить важливо науково осмислити діючу практику використання ресурсів банками та спрямувати її, в кінцевому рахунку, на підвищення ефективності економічного розвитку не тільки банківської установи, а й економіки загалом.

Чимало нових питань перед економічною теорією і практикою ставить розпочатий процес інтеграції вітчизняної банківської системи на світові фінансові ринки. Звернемо увагу на основні з них:

- суперечності між рівнем вимог суспільства і сформованими формами управління фінансовими ресурсами;
- прийняття багатьох законів і положень, які або «не працюють», або приносять слабку користь;
- подолання технічної і технологічної відсталості;
- стимулювання попиту на продукцію вітчизняних банківських установ, підвищення конкурентоспроможності товарів;
- подолання кризи неплатежів тощо.

Вирішення таких питань є запорукою ефективного формування та використання фінансових ресурсів банків, що виступають основою їх стабільної та надійної роботи.

Основа банківських фінансових ресурсів становлять власні кошти установи (власний капітал). Але більшу їх частку складають запозичені та залучені кошти. Операції, спрямовані на розміщення та використання наявних у банку власних та залучених ресурсів з метою одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій та підтриманні необхідного рівня ліквідності називаються активними операціями [7]. Такі операції поділяють на кредитні, обліково-кредитні та інвестиційні. Між ними існує тісний взаємозв'язок. Вони є найбільш дохідними та разом з тим найбільш ризиковими. Тому банки зобов'язані підтримувати оптимальну структуру своїх активів і залежно від економічної ситуації змінювати її або на користь кредитів, або на користь інвестицій. На сьогоднішній день в Україні в струк-

турі активних операцій банків переважають кредитні операції. Операції, пов'язані з придбанням (обліком) векселів або використанням векселів як застави, відносять до обліково-кредитних активних операцій, а до інвестиційних належать операції з придбання банками цінних паперів [5].

Як зазначалося, операції з надання кредитів є основним видом діяльності банківських установ. Адже банки отримують чималий дохід у вигляді процентів за користування кредитними коштами.

В активних операціях банків біля 80% складають операції з надання кредитів, тому управління кредитним портфелем має важливе значення для ефективної діяльності банківської установи в цілому. Кредитний портфель – це сукупність усіх позичок, наданих банком з метою одержання прибутку. Розмір кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх наданих кредитів банку [8].

Динаміку основних показників активів банківських установ України зростання роки наведено у таблиці.

Аналізуючи дані наведеної таблиці, ми можемо спостерігати тенденцію збільшення чистих активів за 2010–2014 роки. Так, на початку 2014 року вони зросли на 397,8 млрд. грн. порівняно із 2010 роком. В основному це відбулося за рахунок збільшення кредитного портфелю. Як свідчать дані, обсяг наданих кредитів на початку 2014 року збільшилася на 164,1 млрд. грн. порівняно з 2010 роком. При цьому банківські активи збільшилися за рахунок підвищення темпів зростання кредитного портфелю протягом аналізованого періоду. Кредити надавалися переважно суб'єктам господарювання, їм припадала більша частка від загальної кількості наданих кредитів. Так, за 2010–2014 роки їхній обсяг збільшився на 223,8 млрд. грн. Загальна кількість позик, наданих фізичним особам за аналізований період, не перевищувала 18,4% від сукупних кредитів. Починаючи з 2010 року кредитування фізичних осіб падало і до початку 2014 року воно зменшилося на 54,7 млрд. грн.

Високоліквідні активи банків з 2010 року збільшилися на 56,6 млрд. грн. і на початок 2014 року становили 152,9 млрд. грн., що є позитивним фактором в діяльності банківських установ. Це свідчить про намагання банків підтримувати власну ліквідність, що особливо це є актуальним в економічно нестабільних умовах. Проаналізуємо і ситуацію із вкладеннями в цінні папери. Їхні обсяги мають тенденцію до нарощення. Починаючи з початку 2010 року до початку 2014 року вони збільшилися на 98,99 млрд. грн. Вкладаючи кошти в цінні папери, банки України прагнуть отримати дохід

Аналіз основних показників активів вітчизняних банків за 2010–2014 роки, млрд. грн. *

Показники	Роки				
	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
Чисті активи	880,3	942,1	1 054,3	1 127,2	1 278,1
Кредитний портфель	747,3	755,0	825,3	815,3	911,40
в т.ч.:					
кредити суб'єктам господарювання	475,0	508,3	580,9	609,2	698,8
кредити фізичним особам	222,5	186,5	174,7	161,8	167,8
Вкладення в цінні папери	39,3	83,6	87,8	96,34	138,29
Високоліквідні активи	96,3	120,5	136,7	163,56	152,90
Резерви	122,4	148,8	157,9	141,3	131,3

* Складено автором на основі [1, 7].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

насамперед від торговельних операцій із ними, що дає банкірам можливість нарощувати обсяги торговельних операцій та отримувати більші доходи загалом [8].

Отже, дослідивши основні структурні елементи активів банківських установ, ми можемо визначити основні напрями вкладення банком наявних фінансових ресурсів. Так, відбувається зростання кредитного портфеля. Це означає, що установа зосереджує свою роботу на використанні ресурсів для здійснення кредитних операцій, а також це свідчить про збільшення рівня ризику діяльності банків, що спричинено зменшенням диверсифікації активних операцій. Те, що високоліквідні активи також поступово збільшуються, говорить про зважену політику банків та про підтримання миттєвої ліквідності на оптимальному рівні. Збільшення частки вкладень у цінні папери може як позитивно, так і негативно впливати на функціонування банківських установ. Якщо це здійснюється за рахунок збільшення низькоризикових цінних паперів держави, відбувається покращення якості структури чистих активів банківської установи і зменшення ступеня ризику роботи установи. І навпаки, дохідність активних операцій зменшується, а рівень ризику підвищується, коли обсяги цінних паперів наповнюються недержаними малоліквідними та достатньо ризиковими акціями.

Динаміку чистих активів банками зображено на рис. 1.

Із рис. 1 можемо простежити поступове збільшення чистих активів протягом аналізованого періоду. Це свідчить про позитивні тенденції у діяльності банківських установ в період починаючи з 2010 року до початку 2014 року.

Динаміку кредитного портфеля банківських установ зображено на рис. 2.

Як уже зазначалося, загалом, спостерігається збільшення кредитного портфелю, що також є позитивним явищем, але, крім цього, доцільно звернути увагу на якість цього портфеля. Як відомо, необхідною умовою фінансової стабільності банків та їхнього успішного розвитку є не лише кількісне зростання обсягу активів, а й досягнення їх раціональної та оптимальної структури, її подальше удосконалення, спрямоване на зменшення обсягу неробочих та проблемних активів та на диверсифікацію банківських активів [8].

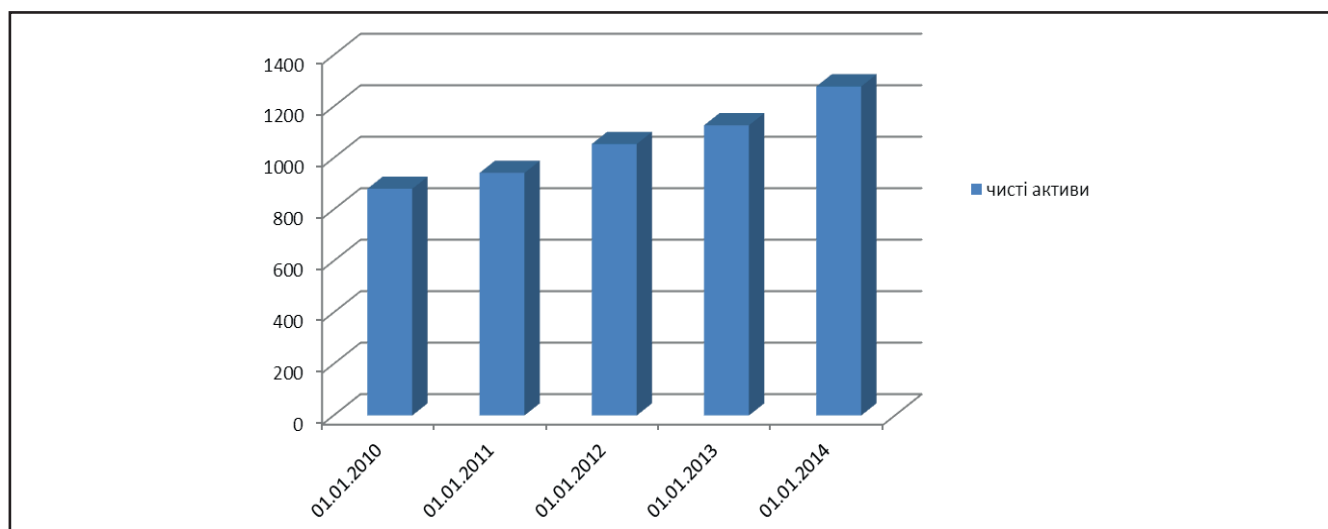
Ватро зазначити, що основна частка кредитного портфеля у складі активних операцій вітчизняних банківських установ вказує на те, що надання кредитів є пріоритетним напрямом у роботі банків. Поряд із позитивним фактором – збільшенням питомої ваги кредитування – існує ризик неповернення позик, що може негативно відбитися на фінансовій стабільності банків. Тобто цим установам недоцільно зосереджувати свою діяльність лише на кредитних операціях, треба приділяти більше уваги й іншим активним операціям.

Одним із пріоритетних завдань банківських установ є підтримання ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності на фінансових ринках. Протягом аналізованих років банківська система підтримувала значний обсяг коштів у ліквідних активах. Вони активізували кредитування, що одночасно зі збереженням жорсткої монетарної політики НБУ призвело до істотного скорочення вільних залишків на коррахунках. Високоліквідні активи формують трохи більше 10% чистих активів і покривають майже п'яту частину короткострокових зобов'язань. Між тим, незважаючи на позитивну динаміку клієнтських коштів, для вітчизняного банківського сектору вони залишаються ризиковими, зважаючи на особливості вітчизняного законодавства і досить низький рівень довіри внутрішніх інвесторів (переважно громадян) до банківської системи [6].

Для оцінки ліквідності активів доцільно контролювати частку високоліквідних активів (первинний резерв ліквідних коштів). Орієнтовно частка високоліквідних активів у загальних активах має становити 15–20%. Банки, які мають низьку частку високоліквідних активів (менше 10%), є надто чутливими до ризику ліквідності [4, с. 247].

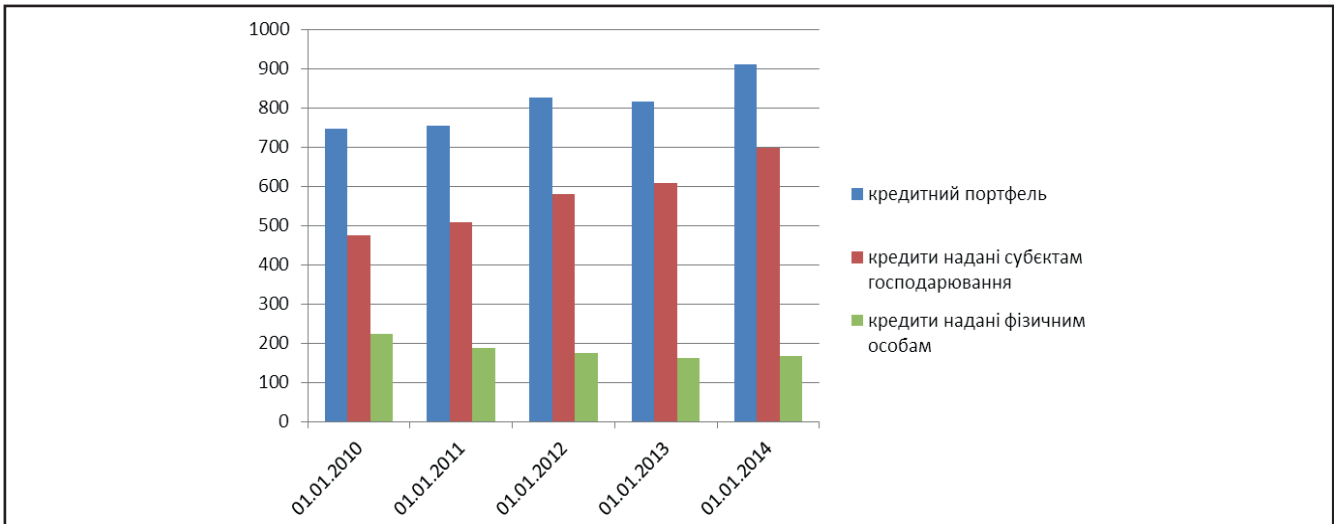
На нашу думку, досить ефективним напрямом розміщення банківських ресурсів є операції лізингу. Для банку фінансування таких операцій має ряд переваг:

- мінімізуються кредитні ризики, оскільки об'єкт лізингу до кінця закінчення строку лізингового договору перебуває у власності банку і може в будь-який час бути вилученим;
- чітка диверсифікація портфеля банківських послуг;
- посилення конкурентної позиції банку на фінансово-кредитному ринку шляхом розширення сфери банківського впливу;

Рисунок 1. Динаміка чистих активів вітчизняних банків за 2010–2014 роки*

* Складено автором на основі [7].

Рисунок 2. Динаміка кредитного портфеля вітчизняних банків за 2010–2014 роки*

* Складено автором на основі [7].

– розширення клієнтської бази банку за рахунок залучення нових та розширення спектра банківських послуг для вже наявних клієнтів;

– вигідне вкладання коштів у перспективні інвестиційні проекти;

– зниження ризику втрат від інфляції, оскільки лізинговий об'єкт зберігає свою вартість за рахунок амортизаційних відрахувань [3, с. 189].

Незважаючи на це, вітчизняні банківські установи ще не активно фінансують лізингові операції, хоча лізинг, на нашу думку, поступово ставатиме ефективним напрямом використання ресурсів банку. Адже нині найреальнішими суб'єктами господарювання, які можуть надавати лізингові послуги, незважаючи на необхідний накопичений капітал, можуть виступати лише банківські установи. Тому, зважаючи на це, зараз вітчизняна банківська система рухається в напрямі створення підконтрольних, дочірніх лізингових компаній [2, с. 210].

Отже, найбільш поширеним способом використання фінансових ресурсів банків є кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб, рідше кошти вкладаються в цінні папери. Така ситуація спричинена тим, що доходи від здійснення інших активних операцій є меншими, аніж від кредитування. На нашу думку, пріоритетним та раціональним розміщенням ресурсів є фінансування лізингових операцій, що дасть змогу банківським установам покращити фінансові результати своєї діяльності.

Висновки

Таким чином, із результатів дослідження можемо зробити висновок, що стабілізація банківської системи першою чергою залежить від дохідності проведених ним активних операцій, тобто від раціонального використання наявних ресурсів. Ефективне розміщення ресурсів банків у реальний сектор економіки передбачає вирішення комплексу взаємопов'язаних завдань. Основними з них є: стимулювання заощаджень як необхідного елемента збільшення обсягів фінансових ресурсів банків; використання заощаджень населення як довгострокового ресурсу для кредитування еко-

номіки та стабілізації фінансового стану банківської установи; захист інтересів громадян та підтримання впевненості в безпечному накопиченні вкладень; зменшення ступеня впливу капіталу; покращення довіри суспільства до банківських установ; покращення ефективності способів залучення ресурсів; формування в банківській системі ефективного конкурентного середовища тощо.

Для оптимізації процесів розміщення фінансових ресурсів банкам доцільно: конкретизувати цілі, зміст і спрямованість економічного аналізу, прогнозувати обсяги фінансових ресурсів та результативність їх використання; розробити систему показників, що дозволятимуть чітко аналізувати фінансовий стан установи та відповідають особливостям функціонування банку; розробляти та впроваджувати нові види продуктів та послуг, що забезпечуватимуть акумуляцію більших обсягів банківських ресурсів; ефективно опрацювати одержувані результати від аналізу фінансового стану установи та на цій основі визначати пріоритетні напрями розміщення ресурсів; розробляти таку методологію та методику прогнозування, котра б як найточніше могла визначити як раціональніше використати наявні ресурси.

З метою досягнення банком власної надійності та фінансової стійкості, а також підвищення рівня дохідності від активних операцій цим установам варто запроваджувати у свою діяльність вищенаведені заходи.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 2012 рік. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_IV_kv_2012.pdf
2. Гонта О.І. Лізинг як один із видів нетрадиційних банківських послуг: сучасний стан та перспективи розвитку / О.І. Гонта, А.В. Жаворонюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 205–210.
3. Каліцун А.В. Перспективи розвитку банківського лізингу в посткризовий період [Електрон. ресурс] / А.В. Каліцун // Проблеми і

перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 188–193. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/prprbsu_2012_36_23.pdf

4. Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами необхідна умова фінансової стійкості банку [Електрон. ресурс] / Г.Т. Карчева, О.Я. Карчева // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 240–249. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NvChdieu_2012_1_40.pdf

5. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова Правління

Національного банку України: затверджена 02.08.2004 №361. / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>

6. Основные тенденции развития банковской системы в первом полугодии 2011 года. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua>

7. Сайт Національного банку України. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

8. Юрін Є.Г. Сутність, структура та динаміка портфеля активів українських банків [Електрон. ресурс] / Є.Г. Юрін // . – Режим доступу: <http://www.intkonf.org>

М.О. ДУДА,

здобувач, Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку і торгівлі України

Поєднання галузевих моделей і моделі «витрати–випуск» при прогнозуванні ВВП

Стаття присвячена дослідженню технології макроекономічного прогнозування на основі поєднання галузевих прогнозів і методу «витрати–випуск». Розглянуто алгоритмічну і інформаційну базу агрегованої моделі, розроблений модифікований алгоритм проведення прогнозних розрахунків, що забезпечує при прогнозуванні краще врахування наявних ресурсів для розвитку галузей і вимогу збалансованості структури ВВП у різних аспектах.

Ключові слова: макроекономіка, прогнозування, система національних рахунків, таблиці «витрати–випуск», валовий внутрішній продукт, модель, сценарні умови, середньостроковий період, алгоритм, СНР–2008 та КВЕД–2010, інформаційна база.

М.А. ДУДА,

соискатель, Научно-исследовательский экономический институт Минэкономразвития и торговли Украины

Сочетание отраслевых моделей и модели «затраты–выпуск» при прогнозировании ВВП

Статья посвящена исследованию технологии макроэкономического прогнозирования на основе сочетания отраслевых прогнозов и метода «затраты–выпуск». Рассмотрены алгоритмическая и информационная базы агрегированной модели, разработан модифицированный алгоритм проведения прогнозных расчетов, что обеспечивает при прогнозировании лучший учет имеющихся ресурсов для развития отраслей и сбалансированность структуры ВВП в разных аспектах.

Ключевые слова: макроэкономика, прогнозирование, система национальных счетов, таблицы «затраты–выпуск», валовой внутренний продукт, модель, сценарные условия, среднесрочный период, алгоритм, СНС–2008 и КВЭД–2010, информационная база.

M.O. DUDA,

applicant of the SRIE at the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

The combination of industry models and model «input–output» in forecasting GDP

Article focuses on research of macroeconomic forecasting technology based on a combination of industry forecasts and the method of «input–output». Algorithmic and information database of aggregated model was considered and a modified algorithm for predictive calculations was designed. That provides better consideration of available resources for the development of industries and requirement balance of GDP structure in different ways during the forecasting process.

Keywords: macroeconomics, forecasting, system of national accounts, the table «input–output», gross domestic product, model, scenario conditions, medium term, algorithm, SNA 2008, NACE 2010, information database.

Постановка проблеми. Важливість дослідження полягає в реалізації можливості поєднання переваг галузевих прогнозів і моделі «витрати–випуск» при макроекономічному прогнозуванні. При цьому вдосконалюється інформаційна та алгоритмічна база двох підходів (моделей) і забезпечується автоматичне збалансування прогнозних результатів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У дослідженнях українських і закордонних науковців широко розглядаються питання методології таблиць «витрати–випуск» (далі – ТВВ) для аналізу і прогнозування, оцінки впливу структур-

них пропорцій на розвиток національної економіки (Ю. Архангельский [2], И. Коваленко [2], Р. Моторін [3], Т. Моторіна [3], Н. Парфенцева [4], В. Попова [5] та інші). В той же час недостатньо уваги приділяється окремим аспектам використання зазначеного методу в поєднанні з галузевими моделями.

Постійно виникають проблеми інформаційного забезпечення розрахунків, що пов'язані з особливостями національної статистики і потребою в деталізації прогнозу видів економічної діяльності (далі позначатимемо як ВЕД). Модернізація класичної моделі «витрати–випуск» для різних варіантів по-